

- בלמ"ס -

מלחמת יום הכיפורים המחדל המודיעיני אי הפעלת האמצעים המיוחדים

יוסי לנגוצקי (אל"מ, מיל.)
אוקטובר 2013

מלחמת יום הכיפורים 6-24 באוקטובר 1973

תוצאות מלחמת יום הכיפורים, בה נפלו 2,669 מלוחמינו, הקשה במלחמות ישראל מאז מלחמת העצמאות, היו במידה רבה פועל יוצא של ההפתעה ואי מתן ההתרעה לצה"ל, כפי שאמ"ן התחייב לה.

- ❖ צה"ל, שהופתע לחלוטין, אכן הגיע במלחמה להישגים צבאיים מרשימים: במצרים, הגיע צה"ל עד למרחק של 101 ק"מ מקהיר
- ❖ בסוריה הגיע למרחק של 40 ק"מ מדמשק
- ❖ אך האמת להיאמר כי צבאות ערב השיגו את מטרתם: שבירת הקיפאון המדיני והתנעת תהליכים שהובילו להחזרת שטחים שנלקחו מהם במלחמת ששת הימים.

תפיסת הביטחון של ישראל

הרתעה ← התרעה ← הכרעה

מלחמת יום הכיפורים 6-24 באוקטובר 1973

הרתעה

- ❖ הערכת צה"ל טרם מלחמת יום הכיפורים, הייתה כי עוצמת צה"ל והישגיו במלחמת ששת הימים תרתיע את צבאות ערב מלפתוח במלחמה, מכיוון שהמחיר שישלמו על כך יעלה על כל רווח אפשרי שברצונם להשיג.
- ❖ חרף הערכה זו, לא נפסלה בצה"ל האפשרות שהערבים ינסו לשבור את הקיפאון המדיני, ע"י מהלך צבאי מוגבל, שיגרום להתנעת תהליך מדיני באמצעותו יוחזרו לערבים שטחים שנכבשו על-ידינו במלחמת ששת הימים.

מלחמת יום הכיפורים 6-24 באוקטובר 1973

התרעה

- ❖ התרעה הינה היכולת למנוע הפתעה ולהזהיר על מלחמה מתקרבת, כמו גם היכולת להזהיר כי ההרתעה כשלה. השאלה הינה מתי, היכן וכיצד יתקוף האויב.
- ❖ ההנחה הבסיסית הינה כי האויב שואף להפתעה (והסתרתה) שיתרונותיה עשויים להיות אסטרטגיים.
- ❖ מלחמת יום הכיפורים הינה הפתעה אסטרטגית השלישית הבולטת במאה השנים האחרונות. קדמו לה:
 - ❖ מבצע "ברברוסה" 22.6.1941
 - ❖ תקיפת פרל הרבור – 3.12.1941
- ❖ בדומה להפתעת יום הכיפורים גם שתי הפתעות אלה לא נבעו מהיעדר מידע התרעתי, אלא היו תוצאת הבנה שגויה של מידע בעל ערך שהיה זמין קודם להפתעות אלה.

"סימנים מעידים"

❖ תפיסת ההתרעה של אמ"ן התבססה לאורך שנים על "סימנים מעידים" שהינם סיכום המידע המצטבר, שיש בו כדי להעיד על שיפור יכולותיו של האויב לצאת למלחמה, כמו-גם להעיד על כיווני פעולה אפשריים.

❖ בין ה"סימנים המעידים":

❖ ריכוז כוחות ותחמושת בסמוך לקוי החזית

❖ העלאת כוננות, סיורי מפקדים

❖ קידום טק"א וארטילריה לחזית

❖ הכשרות קרקעיות חריגות

❖ שינויי תדרי קשר

❖ ועוד.

❖ בניגוד להשקפה שגרסה כי תפיסת "הסימנים המעידים" הינה כלי העבודה האמין ביותר למתן התרעה, התפתחה באמ"ן, בשנה שטרם המלחמה, השקפה כי פרשנות כוונותיו של האויב היא כלי המדידה המחייב, (להלן: ה"קונספציה"), ולא הסימנים המעידים.

בין מלחמת ששת-הימים ליום הכיפורים

- ❖ תוצאות מלחמת ששת הימים יצרה מציאות חדשה לאורך הגבולות עם מצרים, סוריה וירדן, כלהלן:
 1. צבאות האויב נפרסו בסמוך לגבולות וכך נוצר מצב המאפשר יציאתם למלחמה, במהירות ועם מינימום "סימנים-מעידים".
 2. מיקום הכוחות המצרים לאורך תעלת סואץ, ביטל את מרחב ההתרעה הגיאוגרפי הקודם לששת הימים – שהיה מלוא רוחב סיני (200 ק"מ). מההיבט המודיעיני, הפריסה החדשה של צבאות האויב, הייתה כרוכה מטבע הדברים בהקמת תשתיות קשר חדשות (פריסות, ציוד וכד') על כל המשתמע מכך מבחינת האיסוף.
 3. הטופוגרפיה הרלוונטית החדשה פתחה אפשרויות חדשות לבסיסי-קליטה, בתוואים יחודיים (תלי הגעש ברמה, החרמון, גוש אום-חשיבה, גוש דרום סיני ועוד).
 4. הגבולות החדשים כללו מכשולים לחדירה קרקעית (תעלת סואץ, הירדן).

התפיסה האג"מית

"הסדיר יבלום", גם אם תהיה התרעה קצרה, ואפילו הפתעה דהיינו: הכוחות הסדירים שלאורך הגבולות, בסיוע חיל-אוויר, יקיימו קרב מגננה קצר, במהלכו יגויסו כוחות המילואים שיעברו להתקפת-נגד עם הכוחות הסדירים, יחצו (במצרים) את תעלת סואץ וכריעו את האויב בשטח מצרים.

תפיסה זאת קרסה לחלוטין במלחמה, מהסיבות הבאות:

1. יחסי הכוחות הכמותיים, שבין כוחות האויב לצבא שלנו, היו בלתי-אפשריים.
2. אי פריסת הכוחות באזור התעלה כמתוכנן.
3. התמהמהות רבה בגיוס כוחות המילואים.
4. אי ביצוע מכת נגד מונעת מקבילה נגד ציוד הצליחה, בגדה המערבית.

התפיסה האמ"נית

- ❖ במהלך כהונתו של האלוף אהרון (אהרל"ה) יריב כראמ"ן (-1972 1963) זכה נושא המ"מ לעדיפות עליונה, לאור ההשקפה כי תחום זה טומן בחובו, מגוון רחב וייחודי של סיכויים לקבלת התרעה אסטרטגית.
- ❖ בשנת 1968, יזם האלוף יריב את הקמת ענף המ"מ, שהוקם בכוונה להרחיב את היקף ורמת המבצעים המיוחדים.
- ❖ עד אוקטובר 1972, העריך ראש אמ"ן (האלוף יריב) כי המצוקה המתמשכת של "לא שלום ולא מלחמה", עלולה לגרום לכך כי האויב יפתח במלחמה, חרף כל הסיכונים שיהיו כרוכים בדבר.

❖ בניגוד לתפיסת ההתרעה שהייתה מבוססת של יכולות-האויב, פיתח ראש אמ"ן זעירא במהלך 1972-1973 את התפיסה ("הקונספציה") הבאה:

❖ א. מצריים לא תצא למלחמה כל עוד לא יהיו לה:

❖ 1. מטוסי הפצה ארוכי טווח

❖ 2. טק"ק ארוכי-טווח

❖ ב. סוריה לא תצא למלחמה ללא מצרים

❖ באוקטובר 1972, החליט סאדאת על יציאה למלחמה מוגבלת שמטרתה הנעת תהליך מדיני, זאת מבלי שיעמדו לרשותו האמצעים הנ"ל.

- ❖ בראשית 1972 העלה לימוד של אמ"ן כי ייתכנו קשיים במתן התרעה בחזית המצרית במקרה של כוננות מתמשכת ו/או תרגילי צליחה מקיפים.
- ❖ לאור זאת הוחלט לבצע בהקדם מבצעים מיוחדים במצריים.

מדו"ח ועדת אגרנט (1975)

ראש אמ"ן אלי זעירא התחייב בע"פ בפני רוה"מ, ב-18 באפריל 1973:
"במקרה של חצית התעלה, נוכל לתת התרעה של מספר ימים מראש"

ראש אמ"ן אלי זעירא התחייב בכתב, לסגן הרמטכ"ל, במאי 1973:
"יהיה אפשר להתריע לפחות 24 שעות מראש על פעולה מצרית קטנה,
ולפחות 4-6 ימים לפני מהלך הכולל חצית תעלת סואץ".

לאור זאת התבססו התכניות המבצעיות, שרועננו ב"כחול-לבן",
על התרעה של 36 שעות.

סימנים מעידים טרם יום כיפור – אפריל עד ספטמבר 1973

אפריל	מאי	יוני	יולי	אוגוסט	ספטמבר
<p>מרוואן מדווח על השלמת הכנות למלחמה. היעד: צליחה וכיבוש רצועה של עד 10 ק"מ ממזרח התעלה.</p>	<p>19 במאי כוננות "כחול לבן" "תחריר 23".</p>	<p>כשל איסופי אקראי במצריים</p>		<p>חט' סקאד למצריים (בפיקוד רוסי). 36 סוללות טק"א מקודמות מדמשק לחזית בגולן.</p>	<p>עיבוי הקו הסורי בניגוד לדילול המקובל לקראת החורף.</p>
<p>מרוואן מתריע על אפשרות מלחמה במאי</p>	<p>לאור הצלחת "האמצעים" נוצרה מטבע-לשון: "פוליסת הביטוח של מדינת ישראל"</p>				<p>25 לספטמבר - חוסיין מזהיר את גולדה על מלחמה קרובה</p>
					<p>30 לספטמבר - ידיעה כי "מחר יתחיל תרגיל "תחריר 41" שיהפוך לחציית התעלה ולמלחמה</p>

יוני 1973 רגיעה ואי הפעלת האמצעים

- ❖ בעקבות כשל איסופי אקראי במצריים הוחלט באמ"ן לנקוט בזהירות בהפעלת האמצעים. לכן, בחודשים שקדמו למלחמה ובהעדר כל מתיחות בחזית המצרית לא הופעלו האמצעים מבצעית, אלא במסגרת "ניסויי כלים" קצרים בלבד.

1-6 באוקטובר 1973 – מתיחות, והאמצעים לא מופעלים

- ❖ עם עליית מפלס המתיחות בחזית המצרית בשבוע שקדם למלחמה פנו רמ"ח איסוף, רמ"ח מחקר, וראש יחידה 848 לאלי זעירא בבקשה שייתן אישור להפעלה מבצעית של האמצעים.
- ❖ זעירא, הן מכיוון שחרד לגורל האמצעים והן מכיוון שהיה משוכנע שלא תפרוץ מלחמה, סרב לכל הבקשות האלה.
- ❖ הפקודה להפעיל מבצעית את האמצעים ניתנה רק כשבע שעות לפני פרוץ המלחמה וזאת לאחר שכבר הגיעה התרעת המוסד (מרוואן).

סימנים מעידים בשבוע שטרם מלחמת יום כיפור

6 לאוקטובר 1973	5 לאוקטובר 1973	4 לאוקטובר 1973	2 לאוקטובר 1973	1 לאוקטובר 1973
<p>04:00 התרעת מרוואן מגיעה לרוה"מ, שר הביטחון ולרמטכ"ל.</p> <p>05:00 זעירא מתיר הפעלה מבצעית של האמצעים.</p> <p>14:00 פורצת המלחמה</p>	<p>06:00 גמר ניסוי אמצעים. פענוח תצ"א בלילה מראה הערכות חסרת תקדים כולל ציוד צליחה במצריים</p> <p>07:00 זעירא שולל בישיבת בוקר את הפעלת האמצעים</p> <p>09:00 דיין נענה בחיוב ע"י זעירא כי האמצעים פועלים</p> <p>11:00 דדו: "אדרוש לגייס מילואים את תהיינה אינדיקציות נוספות" וזעירא לא מגיב</p> <p>14:00 זעירא בישיבת מטכ"ל: "אפשרות מלחמה בסבירות נמוכה ואפילו נמוכה מאד"</p> <p>17:00 ידיעת "יחמור" זעירא אוסר הפצתה לדיין ודדו.</p> <p>23:00 מרוואן מודיע לזמיר כי המלחמה תפרוץ מחר</p>	<p>אחה"צ: מידע על פינוי מבוהל של הרוסים ממצריים וסוריה (כולל צי)</p> <p>22:00 ראשית פינוי הרוסים.</p> <p>התרעת מרוואן על מלחמה (ללא ציון תאריך)</p> <p>זעירא מתיר ניסוי כלים של האמצעים.</p>	<p>תצפיות בתעלה: ציוד צליחה, פינוי שדות מוקשים והכשרת ירידות למים - חוסר פעילות קשר אופיינית לתרגיל.</p> <p>300 משאיות תחמושת בציר קהיר-סואץ.</p> <p>סימנים מעידים נוספים במצרים וסוריה.</p> <p>הרמטכ"ל נענה ע"י זעירא בחיוב כי הערכת אמ"ן מבוססת גם על האמצעים.</p>	<p>תחילת "תחריר 41". ב-8200 נכנסים לכוננות גבוהה.</p> <p>סימנטוב (פ' דרום): דו"ח המצרים למלחמה</p> <p>זעירא בתשובה להצעת בן-פורת (מפ' 8200) לגייס 200 איש: "תפקיד המודיעין לא לשגע ולא לערער את המשק. אני לא מרשה לך לחשוב על גיוס של אפילו רבע איש מילואים".</p>

מהם האמצעים המיוחדים?

- ❖ ב"לקסיקון מלחמת יום הכיפורים" של איתן הבר וזאב שיף שיצא לאור מיד לאחר המלחמה, הוגדר המונח "אמצעים מיוחדים". נאמר בין השאר כי מדובר היה במכשירי האזנה מתוחכמים שהופעלו ע"י סוללות שהוצמדו למסעפי טלפון ומברקים שנקברו ליד קהיר. מכשירי האזנה אלו היו כה רגישים מתוחכמים שאפשרו גם האזנה לשיחות שהתקיימו בחדרים בקהיר וסביבתה שבהם מוקמו מכשירי הטלפון והטלקס.

מנחם בגין בדיון המדיני הראשון בכנסת לאחר המלחמה (13 בנובמבר 1973)

"השאלה המוצגת לכם בכל בית ישראל,
והיא לא תרד מתשומת לבנו עד ייתם הדור שלנו, היא:

למה בין ראש השנה לבין יום הכיפורים
לא גייסתם מילואים ולא קירבתם את הכלים?

מה מנע מכם לעשות את הדבר הפשוט והיסודי הזה?

מי מנע מכם לעשות את זה?"

עדויות מוועדת אגרנט 1975

ועדת אגרנט על אי הפעלת האמצעים כגורם להפתעה

”...מסיבה זו גם נזהר ראש אמ”ן זהירות מופרזת
בנסיבות לנקוט אמצעים נוספים, שעמדו לרשותו
ושהיו עשויים לגלות מידע משלים חשוב. כך עלה
בידי האויב להטעות ולהפתיע את צה”ל במסווה
התרגיל הנערך כביכול במצריים.”

עדויות מוועדת אגרנט 1975

עדותו של ראש אמ"ן אלי זעירא באשר לחשיבות האמצעים המיוחדים:

”באו אלי אנשי המחקר ובנו לי קונצפציה, שנראתה לי הגיונית. השאלה שאני שואל את עצמי: איפה הביטוח שלי במידה ואנשי המחקר טועים?

הביטוח שלי היה [במקורות מסוימים, בעלי נגישות ואמינות מעולות] ואמרתי לעצמי: נניח שהם טועים, אזי אני מוכרח לקבל אינדיקציה חד-משמעית שהם טועים, באמצעות אותם המקורות, זוהי כל התורה על רגל אחת.

יש קונצפציה. צריכות לבוא עובדות ולערער אותה. יש לי פה [מקורות מעולים] דרכם אני אקבל את האינדיקציה, האם קונצפציה זו קיימת או מעורערת. זה בדיוק תמצית התמציות של כל המחשבה שלי”

(עמ' 686)

”אני הסתכלתי על [המקורות ההם] כביטוח למקרה שישנה טעות בקונצפציה... [מהם] קיוויתי לקבל את האמת הפשוטה”

(עמ' 1032)

עדויות מוועדת אגרנט 1975

ההסבר שנתן זעירא לוועדת אגרנט על החלטתו לא להפעיל את האמצעים:

"רוב שנותי בצה"ל אני לא הייתי קצין-מטה אלא מפקד ועד במה שאפשר הטבע שלי אינו מוביל אותי להעביר אחריות כלפי מעלה. כי במין מהלך כזה כמו שאתה... מתאר... זה למעשה לבוא ולהגיד: יש פה מצב מסובך, תחליט אתה. אז לא ניסיתי לעשות את זה. אני בכלל דברים כאלה עושה לעתים מאד רחוקות. דברים שהם בתחום אחריותי אני לא מביא למפקדים שמעלי בדרך-כלל, ואומר להם אמנם זאת אחריותי אבל אני מעביר את האחריות אליכם, תחליטו אתם".

ביטויים לביטחון מקבלי ההחלטות בתקפות "פוליסת הביטוח של מדינת ישראל"

גולדה מאיר: אנשי המקצוע "גם הניחו את דעתי בשאלה של ארכת התרעה מספקת".

גלילי: הרמטכ"ל וראש אמ"ן הביעו ביטחון מלא שתהיה התרעת מלחמה על סמך "ההישגים הגדולים בתחום האלקטרוניקה".

אלון: "אני מוכרח לומר, ההתרשמות שיהיה לנו אזהרה או התראה של 48 שעות, עלי זה עשה רושם".

הרמטכ"ל: "לא יכול להיות מצב שבו יפתיעו אותנו באופן מוחלט. אני סומך על כל המערכת המודיעינית, אני סומך על המקורות..."

עדויות מוועדת אגרנט 1975

1-6 באוקטובר: מקבלי ההחלטות סבורים לאור דיווחי זעירא שהאמצעים פועלים

הרמטכ"ל בוועדת אגרנט: "העניין [של אי הפעלת האמצעים] לא הובא לא להחלטתי ולא לידיעתי וגם לי נודע אחרי המלחמה, דרך אגב, אפילו לא בראשית המלחמה, לי נודע אחרי המלחמה [מילים חסרות] היה סגור באותם ימים נודע לי להפתעתי ולתדהמתי כי [מילה חסרה] קיים בשביל דברים כאלה, אתה יכול לא לסכן אותו בשביל דברים פעוטי ערך אבל בשביל זה הוא נוצר כדי לתת את ההתרעה, זה ייעודו ובעצם אני לא ידעתי שהוא סגור. יותר מזה, אני לפני המלחמה בהתייעצויות שהיו לנו גם התעניינתי מה החומר שמגיע וקיבלתי תשובה שעובר חומר של [מילים חסרות] תרגיל".

עדויות מוועדת אגרנט 1975

**עדות מפקד יח' 848 (8200) - יואל בן פורת -
על שיחה שקיים עם הרמטכ"ל לאחר המלחמה**

"דדו סיפר על פרשת "כחול-לבן" ממאי 1973
עד לכוננות ערב יום הכיפורים. סיפר
לתדהמתי, שפעמיים שאל את ראש אמ"ן בין
אחד לשישה באוקטובר האם מנצלים את כל
המקורות, וראש אמ"ן אמר לו שאכן כן."

עדויות מוועדת אגרנט 1975

דיין לזעירא כ-30 שעות לפני פרוץ המלחמה:
"בכל 'הטראפיק' [תעבורת התקשורת] של הקווים
במצרים, אין דבר מיוחד?

זעירא: "הכל שקט"

דיין לזעירא כשש שעות לפני פרוץ המלחמה: [כל
המשפט חסר]

זעירא: "הכל פתוח" (ההוראה להפעיל את
האמצעים ניתנה כשלוש שעות קודם)

עדויות מוועדת אגרנט 1975

עדויות של ישראל גלילי:

"אני אמרתי בראשית דברי שאני ידעתי על ההישגים הגדולים בתחום האלקטרוניקה [שורה מצונזרת]. הם הזינו את הביטחון העצמי שלנו, בייחוד שלא פעם באמצעות המקורות הללו הישגנו ידיעות בעלות ערך מכריע... זה ללא שום ספק הזין את הביטחון שלנו שתהיה [התרעה]

ידין: "אתה היית בטוח שכל האמצעים האלה מופעלים כל הזמן"

גלילי: "בטוח בהחלט"

גלילי: "[יש] עדויות שהאמצעים האלה לא הופעלו?"

ידין: "כן. זה מפתיע אותך?"

גלילי: " לא שזה מפתיע אותי, זה מדהים אותי"

עדויות מוועדת אגרנט 1975

גלילי בראיין עיתונאי (נדיר):

"בניגוד לנימה הרווחת בפובליציסטיקה...
השגיאה הפטאלית הייתה נעוצה בכישלון
מודיעיני חמור."

אלון בוועדת אגרנט: כששאל את הרמטכ"ל
מה קרה להתרעה של 48 שעות ענה
הרמטכ"ל "קרה דבר נורא" והבהיר שאמ"ן
לא הפעיל את האמצעים.

השפעת הידיעה שהאמצעים פועלים אך אינם מניבים התרעה על הערכת המצב של הרמטכ"ל

- ❖ הרמטכ"ל בישיבת מטכ"ל כ-24 שעות לפני פרוץ המלחמה:
- ❖ "באם תהיה לנו התרעה פוזיטיבית כמובן שאנו נגייס מילואים ונעשה את כל ההכנות הנוספות... אני אינני חושב שהם עומדים לפתוח במלחמה כי אני מעריך שהיינו מקבלים אינדיקציות יותר טובות... אם תהיה לנו התרעה ונדע שזה אמנם הולך לקרות כעבור 24 שעות ונספיק קצת להתארגן, אז אני בטוח שנעשה אותה טוב ואני מקווה שנשיג את כל תכניות העתיד שמונחות אצלנו במגירה. חתימה טובה".

אלעזר בישיבת ממשלה כ-26 שעות לפני פרוץ המלחמה

❖ "איני מגייס מילואים, והכוננות מבוצעת כולה באמצעות הצבא הסדיר. אני מעריך שנקבל עוד ידיעות כי הם מתכוונים לעשות איזו התקפה בהפתעה גמורה. הפתעה - גם אם נדע 12 שעות קודם או 24 שעות קודם - גם זו הפתעה גדולה, ואני מניח שאם נתקרב לשלב כזה, יהיו לנו אינדיקציות וידיעות נוספות ונדע יותר ממה שאנו יודעים כרגע, אם באמת תהיה להם כוונה רצינית. גיוס מילואים ואמצעים נוספים שומרים אנו לאינדיקציות נוספות."

הרמטכ"ל ליואל בן פורת לאחר המלחמה:

❖ "זזה [האמונה שהאמצעים פתוחים ואינם מניבים התרעות מלחמה], כמובן בלבל אותי עוד יותר - כיוון שידעתי את יכולתם; ואם אין מהם מידע על מלחמה, סימן שהכל בסדר. עתה ברור לי, שלא אמרו לי אמת".

1. ההתרעה למלחמה שניתנה לצה"ל הייתה של 10 שעות בלבד, זאת חרף התחייבות ראש אמ"ן למתן התרעה של כ-36 שעות.
2. ראש אמ"ן התעלם משפע ה"סימנים המעידים" על מלחמה, ודבק עד לדקה האחרונה ב"קונספציה"
3. ראש אמ"ן סירב לבקשות להפעלת ה"אמצעים" עד לדקה האחרונה
4. ראש אמ"ן הטעה את שר הביטחון (דיין) ואת הרמטכ"ל (דדו) בכך שנתן להם להבין, לשאלותיהם, כי ה"אמצעים המיוחדים" פועלים שעה שאסר על הפעלתם. ובכך גרם להם להניח שאין חשש אמיתי למלחמה ומכאן שאין סיבה לגייס את המילואים ולהיערך עם הצבא הסדיר בהתאם.
5. במישור ההיסטורי, ככל שמתברר משקלו האישי יוצא הדופן של ראש אמ"ן בתהליך קבלת ההחלטות, כך גם יש לבחון ולהעריך מחדש, ודווקא לקולא, את אחריותם של ראש הממשלה, שר הביטחון, והרמטכ"ל לאשר אירע.
6. פועלם המסור והישגיהם המרשימים, במשך שנים, של רבים וטובים, בחלקם תוך סיכון חיים, למניעת הפתעה, עלו בתוהו מחמת יהירותו ואי-ספקנותו של ראש אמ"ן, האלוף אלי-זעירא, מי שהיה אמור להיות המתריע הלאומי.

לקחים לעוסקים במלאכה

1. ראשית בינה הינה ההבנה העמוקה בדבר המגבלות האינטלקטואליות של בני אנוש בשר ודם, שבגינן אין שום סיכוי שנדע או נבין הכול.
2. גם בעתיד ישאף האויב להסתיר את כוונותיו ולהפתיענו, על מנת לזכות ביתרונות אסטרטגים ומכאן שחובה עליונה עלינו לעשות כל שרק אפשר על מנת למנוע זאת.
3. האויב אינו פחות פיקח או פחות ערמומי מאיתנו, ומכאן שלא רק שלא נוכל לדעת הכול, אלא שגם חלק ממה שנדע עלול להיות מוטעה או מעוות. ומכאן שחובה עלינו להיות מפוכחים ולהכיר כי סכנת ההפתעה ע"י האויב תהיה לעולם קיימת.
4. עמדו על דעתכם ואל תהססו להתריע בפני הממונים עליכם, בפני דברים הנראים לכם כחיוניים.

ולסיום בל נשכח את האמרה עתיקת היומין:

"אשרי אדם מפחד תמיד"

שאמיתותה לגבי העוסקים בכלל, ובהתרעה בפרט כפולה ומכופלת.